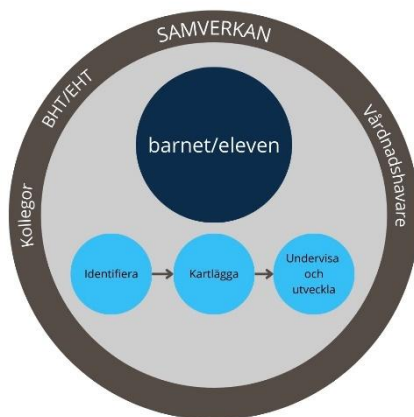

Härnösands
kommun

Handlingsplan särskild begåvning

Dokumentnamn	Handlingsplan särskild begåvning		Dokumenttyp Styrdokument	
Fastställd/upprättad av	Skolnämnden		Datum 2025-05-09	Diarienummer SKN2025-000227
Dokumentansvarig/processägare	Verksamhetschef Elevhälsa	Version 1	Senast reviderad 2025-04-04	Giltig t o m 2030-12-31
Dokumentinformation	Handlingsplan för arbetet med särskilt begåvade elever.			
Dokumentet gäller för	Skolförvaltningen			
Annan information				

Inledning

Alla människor föds med olika förutsättningar och tillgångar för att utvecklas och lära. För vissa barn, med en stark inlärningslust och hög kognitiv förmåga, kan undervisningen i förskolan och skolan ibland vara otillräcklig för att stimulera och främja deras kunskapsutveckling. Deras behov av utmaningar och stöd, rymmer inte alltid inom den ordinarie undervisningens ramar eller det utbildningssystem som finns. När dessa elever uppmärksammas betraktas de ofta som resursstarka, vilket leder till att de ofta förväntas driva sin egen utveckling framåt under större delen av skoltiden (Liljedal, 2018).

I Skollagen, 3 kap. 2 § (SFS 2010:800) slås fast att:

Elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Skolinspektionen (2022) belyser att det finns behov av att skolor utvecklar undervisningen för att bättre kunna möta elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling. Vidare lyfter Skolinspektionen vikten av tidiga insatser med att främja särskilt begåvade elevers lust att lära, för att undvika skolmisslyckanden. Idag uppmärksammas elever som lätt når målen inte i tillräcklig omfattning, då skolor har tydligare rutiner för att uppmärksamma elever som har svårigheter att nå målen.

På skolnivå saknas ofta gemensamma strategier för att identifiera elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling och att utveckla undervisningen för dessa elever.

Skolinspektionen (2022) lyfter vikten av ett gemensamt arbete; att personalen tillsammans funderar över hur de på bästa sätt kan identifiera och synliggöra dessa barn och elever, samt utvecklar rutiner för kartläggning och analys, för att kunna erbjuda elever träffsäkra insatser.

Härnösands kommun vill med denna handlingsplan vara med och bidra till en ökad kunskap om hur undervisning, genom samverkan, kan utvecklas för att bättre tillgodose behov hos särskilt begåvade barn och elever. Handlingsplanen riktar sig till all personal, från förskola till gymnasium, för att skapa en röd tråd och öka graden av tidiga insatser.

I handlingsplanen ges vägledning för förskolors och skolors arbete med att möta behov hos barn och elever med särskild begåvning. De verksamheter som omfattas av planen är förskolor, grundskolor och gymnasieskolan i Härnösands kommun.

I de allmänna delarna i handlingsplanen har vi valt att använda begreppet elever även för barn i förskolan.

Syfte

Handlingsplanens syfte är att ge vägledning till Härnösands kommuns förskole- och skolverksamheter, gällande identifiering, kartläggning, undervisning och utveckling för elever med särskild begåvning.

Begreppet särskild begåvning

Enligt Skolverket (2024) är cirka 5 procent av eleverna i svenska skolor särskilt begåvade. Dessa elever behöver **andra utmaningar** än sina jämnåriga klasskamrater. Förändringar i skollagen (2010) förtydligar att elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges **ledning och stimulans** för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Ett barn med särskild begåvning har ofta en hög inlärningshastighet och lär sig ofta på djupet. Ett särskilt begåvat barn har ofta begåvningsområden som inte alltid blir synliga i förskolan eller i skolan. Särskild begåvning skiljer sig åt mellan olika barn och tar sig olika uttryck (Kreger Silverman, 2016).

Det finns olika modeller som används för att beskriva vad särskild begåvning är. En av de allra vanligaste är Renzullis (2005) treeringsmodell. I den modellen utgår Renzulli ifrån begreppet särskilt begåvat beteende och menar att det uppstår genom en interaktion mellan tre grundläggande delar av mänskliga förmågor: övergenomsnittliga allmänna och/eller specifika förmågor, hög uthållighet i form av motivation samt hög kreativitet. Detta visualiseras i figur 1.

Figur 1. Renzulli's three-ring model.

I den här handlingsplanen har vi valt att definiera särskild begåvning på följande sätt:

Särskilt begåvad "är en elev som har en hög begåvning, vilket innebär att eleven lär sig snabbare och mer på djupet. Eleven drivs också av kunskapstörst, oavsett vad skolan ser. Elevens kognition är mer abstrakt och komplex, varför eleven behöver en anpassad undervisning. Ofta har en särbegåvad elev spetstalanger och begåvningsområden som är utmärkande, men som kanske inte alltid syns i klassrummet" (Liljedahl, 2017, s.13-14).

Särskilt begåvade elever kan också vara högpresterande och högpresterande elever kan vara särskilt begåvade, men det vanligaste är att särskilt begåvade elever inte är högpresterande. I tabell 1 ges exempel på skillnader mellan särskilt begåvade elever respektive högpresterande elever, såsom det framställs av Kreger Silverman (2016).

Tabell 1. Exempel på skillnader mellan särskilt begåvade elever respektive högpresterande elever

Särskilt begåvade barn/elever	Högpresterande barn/elever
Ställer frågor	Kan svaret
Är nyfikna	Är intresserade
Har tokiga idéer	Har goda idéer
Sysselsätter sig med andra saker men klarar sig ändå	Arbetar hårt
Diskuterar frågor och utvecklar	Besvarar frågor
Visar starka åsikter och synpunkter	Lyssnar med intresse
Kan redan	Lär sig snabbt
Föredrar vuxnas sällskap	Trivs med jämnåriga kamrater
Skapar nytt	Kopierar
Tycker om att lära	Tycker om skolan
Bearbetar information	Tar emot information
Njuter av komplexitet	Föredrar steg-för-steg-progression
Är ofta mycket självkritiska	Är nöjda med sitt lärande
Tänker abstrakt	Förstår idéer

Särskild begåvning i styrdokument

I 3 kap. 2 § av Skollagen (SFS 2010:800) står skrivet att:

Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. ...Elever som lätt uppfyller de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

I Läroplan för förskolan (Lpfö18) står skrivet om utbildningen att:

Den ska kontinuerligt utmana barnen vidare genom att inspirera till nya upptäckter och kunskaper. Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt.

I Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22) står skrivet att:

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

I Läroplan för gymnasiet (Gy11) står skrivet att:

Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Läraren ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,

Vikten av att upptäcka särskild begåvning

Många elever med särskild begåvning upplever skolan som frustrerande och meningslös (Persson, 2010). Sims (2021) menar att ständigt behöva vänta på att något ska ske kan vara en frustrerande upplevelse för många. Ett barn som redan har lärt sig läsa och skriva och som präglas av nyfikenhet och lust att utforska riskerar därför att hamna i konflikt med skolans struktur, förväntade inlärningstakt och beteendenormer redan vid inträdet i den obligatoriska förskoleklassen. Om vi dessutom beaktar den sociala känslighet som, enligt experter (Kreger Silverman 2016; Persson 2010), ofta kännetecknar begåvade barn, blir riskerna ännu tydligare. Utan en tidig medvetenhet om att individer har olika förutsättningar vad gäller begåvning, och utan insikt om att dessa skillnader påverkar både lärandet och hur världen uppfattas i stort, riskerar många begåvade elever att fara illa i skolan.

Särskilt begåvade elever behöver olika anpassningar av undervisningen. Liljedahl (2017) menar att en del av de särskilt begåvade eleverna kan underpresterar, uppvisa koncentrationssvårigheter och/eller lida av psykisk ohälsa. De kan tappa intresset för skolan, hamna i skolfrånvaro, avbryta studierna eller få problem med studier på högre nivå på grund av bristande studieteknik. Utan anpassad undervisning kan eleverna bli passiva eller utåtagerande och uppfattas som annorlunda.

Det föreligger också stor risk för att särskilt begåvade elever felaktigt diagnosticeras. De vanligaste feldiagnoserna är ADHD, trotssyndrom, tvångssyndrom och diagnos inom autismspektrum. Särskilt begåvade barn kan vara väldigt intensiva i mycket av det de gör såsom intellektuella sysselsättningar, syskonrivalitet, maktkamper med auktoriteter eller i sina känslomässiga reaktioner och kan därigenom hamna i konflikt med sin omgivning (Kreger Silverman, 2016).

Identifiera och kartlägga

Upptäck särskild begåvning i förskolan

”Ju tidigare vi kan ge stöd till begåvade barn, desto lättare blir deras resa genom `systemet` och desto bättre blir deras självförståelse, vilket förbättrar deras psykiska hälsa.”

(Sims, 2021, s.136)

Kännetecknen att vara uppmärksam på i förskolan kan vara att barnen har stort ordförråd, utmärkt minne och utpräglad humor. De kan vara observanta och nyfikna, bra på pussel, ha fallenhet för siffror, tidiga läsare eller tidigt intresserade av böcker, intensiva, känsliga, kreativa och problemlösare (Liljedahl, 2018; Branca Lie, 2017). Sims (2021) nämner även exempel som att barnet har mindre behov av sömn, är självständigt, tycker om högläsning och har uthållighet.

Samverkan med vårdnadshavare

Ekesryd Nordström (2024) betonar vikten av samarbetet med föräldrar i förskolan och menar att de ofta är en outnyttjad resurs. Även Sims (2021) lyfter vikten av att etablera en god samverkan med föräldrar i arbetet runt barnet. Sims (2021) pekar på det faktum att forskning visar att det är lättare för föräldrar än för pedagoger att upptäcka begåvning hos små barn. Det har visat sig positivt och framgångsrikt i samarbetet mellan förskola och vårdnadshavare att lägga fokus på det enskilda barnet snarare än att jämföra med andra barn i barngruppen. Ett gott och öppet samarbete mellan förskolan och vårdnadshavarna gynnar barnets utveckling och lärande (Davis, 2014).

Upptäck särskild begåvning i skolan

Elever med särskild begåvning finns inom olika områden - akademiska; språk, matematik och naturvetenskap men även idrottsliga och estetiska. Det är inte alltid enkelt att upptäcka barn och elever med särskild begåvning och det kan vara extra svårt att upptäcka flickor och nyanlända. Ibland har särskilt begåvade gett upp sina försök att bli sedda utifrån sina särskilda behov av utmaningar och i stället börjat underprestera, uppfattas ointresserade, vara utagerande, eller till och med försöka dölja sin begåvning (Skolverket, 2024; Sims, 2021). Enligt Persson (1997) upptäcks inte de flesta särskilt begåvade, varken av föräldrar eller skola. Se Tabell 1 samt Bilaga 1 för exempel på egenskaper hos elever med särskild begåvning.

Samverkan med vårdnadshavare

Trygga relationer och ett gott samarbete mellan skola och vårdnadshavare främjar elevens utveckling. Studier har visat att när föräldrar, i samtal med skolan, påtalar särskild begåvning hos sitt barn har de oftast rätt (Silverman, 2016; Sims, 2021; Liljedahl, 2018). För att hem- och skolsamarbeten ska vara framgångsrika betonas vikten av att fokusera på det enskilda barnets kunskapsutveckling, snarare än att jämföra barns olika förmågor. Andra viktiga aspekter som lyfts fram inkluderar att se föräldrar som en resurs i utbildningssammanhang och att betrakta deras engagemang, oavsett nivå, som en positiv grund att bygga vidare på (Davis, 2014).

Kartlägga

Mellroth (2024) rekommenderar att genomföra kartläggningen med befintlig rutin för pedagogisk kartläggning som utgångspunkt. Kunskapskartläggningen behöver vara kvalitativ, objektiv och fånga barnets hela skolsituation, undersöka elevens kunskaps- och förståelsenivåer, samt förmåga att se samband och dra slutsatser (Liljedahl 2017). Vidare beskriver Liljedahl (2017) och Mellroth (2024) vikten av att leta efter elevens absoluta kunskapstak, samt ringa in spetsområden, dolda förmågor, behov och intresseområden. Be om att få titta på alster/konstruktioner eleven gjort hemma och ta i samtal med vårdnadshavarna reda på vad de tänker om elevens kunskapsnivå. Efter analys av kartläggningens resultat tas beslut om insatser, planering av undervisning, inkluderat acceleration och berikning (Sims, 2021; Liljedahl, 2017; Mellroth, 2024). Resultatet av kartläggningen ska återkopplas till eleven, vårdnadshavarna och undervisande personal runt eleven. Målet är att ge möjligheter för eleven att öka sina prestationer utifrån sina förutsättningar (Mellroth, 2024).

Kartläggaren behöver ha förståelse för att "tak" kan variera beroende på ämne samt att även kunskapsluckor kan hittas. Liljedahl (2017) menar att kunskapsluckor lätt kan överbryggas av en särskilt begåvad elev om denne blir motiverad att göra det och därför bör det inte läggas för stor vikt vid kunskapsluckor.

Liljedahl (2017) rekommenderar att eleven ges obegränsad tid då särskilt begåvade oftast vill ha god tid på sig att tänka, samt att låta eleven redogöra för sina svar då "tak" kan ligga bortom det skrivna. Det händer även att särskilt begåvade kan krångla till det och svara fel, då de inte tror att en fråga kan vara så enkel.

Kartläggarens kompetens och förmåga att föra samtal med eleven, vårdnadshavare och andra lärare är viktigast. Själva kartläggningsmaterialet är därför underordnat, men en utgångspunkt kan vara att välja bland äldre nationella prov, Skolverkets kartläggningsmaterial och andra tillgängliga kartläggningsmaterial (Liljedahl, 2017; Sims, 2021). Ytterligare en utgångspunkt är att prova med tre årskurser högre i de ämnen där eleven uppfattas ha mycket goda kunskaper. Men var flexibel och fundera över vad som är lämplig nivå per ämne (Mellroth, 2024). Frågor att besvara vid val av kartläggningsmaterial är enligt Liljedahl (2017): Kräver det förförståelse? Kräver det förmågor eleven inte behärskar, t.ex. skriva för hand? Vad mäter det och har det ett tak? Hur kan kartläggningen genomföras utan att eleven upplever stress och oro?

Bemöta barn och elever

Skolverket (2024) sammanfattar på följande sätt hur särskilt begåvade elever kan bemötas:

- Utmana eleven intellektuellt och kunskapsmässigt, med möjligheter till diskussioner med komplexa resonemang och skapa möjligheter till samarbete med andra särskilt begåvade.
- Ge eleven möjligheter att utveckla färdigheter och studieteknik och därmed förutsättningar för att lyckas i högre studier.
- Stöd från lärare genom acceptans och respekt är helt avgörande för elevens socioemotionella utveckling.

Undervisa och utveckla

I forskning om särskild begåvning anges acceleration, berikning, coachning och differentierad undervisning som gynnsamma strategier för särskilt begåvade elevers undervisning, utveckling och lärande.

Acceleration i förskolan

- Uppflyttning till förskoleklass eller skola.
- Partiell uppflyttning där barnet får delta i undervisning med äldre barn några tillfällen/vecka.
- Accelerationsgrupp där barnet arbetar med projekt inom t.ex. film, teater, samhällsfrågor tillsammans med likasinnade (Liljedahl, 2018).

Berikning i förskolan

Barn med särskild begåvning har ofta ett behov av att "få göra på riktigt". Liljedahl (2018) menar att berikande insatser därför är av stor betydelse och skapar meningsfullhet för barnet. Det kan handla om allt från att hjälpa de vuxna med ett förbättringsprojekt på förskolan, skriva ett brev till en myndighetsperson, till att skriva en egen bok. Högläsning och boksamtal om mer komplex litteratur är även det exempel på något som kan uppskattas högt enligt Liljedahl (2018). Viktigt är att det finns en mottagare för barnets arbete; publik, läsare, samtalspartner. Utgå från barnets nyfikenhet och ge stöd med ramar som t.ex. tydliga del – och slutmål (Liljedahl, 2018).

Differentiering i förskolan

Ekesryd Nordström (2024) menar att förskolans verksamhet i sig är gynnsam för särskilt begåvade barn; pedagoger i team som växeldrar, flexibla lärmiljöer och kreativt skapande i åldersblandade grupper. Sims (2021) lyfter följande undervisningsstrategier för förskolan: differentiering genom mer komplexa, kreativa och utmanande uppgifter inom aktuellt undervisningsområde, att ställa frågor på en högre nivå, samt ge barnen möjlighet att arbeta med likasinnade.

Acceleration i skolan

Acceleration innebär att eleven ges möjlighet att arbeta i en snabbare takt än sina jämnåriga skolkamrater, till exempel genom tidigare skolstart, att flytta upp en eller flera årskurser eller att läsa vissa ämnen med äldre elever. Kartläggningen som genomförs ligger till grund för beslut om vilken typ av acceleration som kan vara lämplig för den aktuella eleven. Beslutet fattas i samverkan mellan lärare, EHT och vårdnadshavare utifrån organisatoriska och pedagogiska förutsättningar (Kreger Silverman, 2016; Sims, 2021; Skolverket, 2024).

Berikning i skolan

Med *berikning* avses möjligheten för eleven att utforska ett ämne eller ämnesområde brett eller på djupet för att möta efterfrågan på utmaningar i lärandet genom mer avancerade undervisningsmoment.

Liljedahl (2022) betonar vikten av meningsfullhet och djup; att allt med djup upplevs som mer meningsfullt av elever med särskild begåvning. Ett sätt att åstadkomma det är att levandegöra innehållet i undervisningen genom t.ex. karaktärer och historiska personer. Av vikt är också att eleven regelbundet får presentera sina resultat för en uppskattande och uppmuntrande publik, t.ex. klassen.

Liljedahl (2017;2022) ger exempel på en berikningsmodell i olika steg. Ett steg kan vara att starta ett berikningsteam på skolan med elever, lärare som handleder och inbjudna externa aktörer, t.ex. professorer, konstnärer, och företagare. Deltagarna hjälps åt att ordna föreläsningar, workshops och utnyttjar tekniken för möjligheter online. Plats och tid kan även vara utanför skolan. Ett annat steg kan vara att anordna seminarium där ämnen fördjupas och breddas och med möjlighet för eleverna att diskutera med likasinnade. Ytterligare ett steg omfattar verkliga projekt för att få möjlighet att "göra på riktigt", t.ex. skapa Ted Talks, konserter, starta företag eller skapa en konstutställning. Eller att arbeta i projekt till gagn för andra, t.ex. skapa och leda olika arrangemang som schackturnering, novelltävling eller föreställning.

Coachning i Skolan

Särskilt begåvade elever har ofta behov av ett mer individuellt stöd, exempelvis genom mentorskap eller *coachning*. Det hjälper dem att hitta och upprätthålla sin motivation och sina drivkrafter, samt att utveckla en positiv självbild, då de sällan har jämnåriga att spegla sig i. Ett enda meningsfullt samtal kan ha en stor inverkan genom att ge förståelse och bekräftelse, men för en positiv utveckling krävs kontinuerlig stimulans och en accepterande miljö (Kreger Silverman, 2016; Sims, 2021).

Differentierad undervisning

I en *differentierad* undervisning får eleverna möjlighet att arbeta på varierande nivåer och med olika metoder inom samma kunskapsområde. Den differentierade undervisningen utgår från gemenskap, tar tillvara olikheter och främjar delaktighet. Differentieringen sker genom att undervisningen erbjuder flera olika sätt att nå målet (Sims, 2021; Skolverket, 2024; Tomlinson, 2016).

Det är också av stor betydelse för särskilt begåvade elever att de får arbeta med sådana uppgifter och aktiviteter som bidrar till att de tillägnar sig välfungerande strategier för studieteknik (Brainchild, 2016).

Organisatoriska förutsättningar

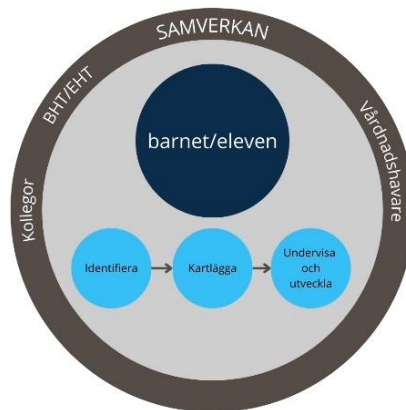
Kompetensutveckling

Enligt Skolverket (2024) kan kompetensutvecklingen på skolor till en början handla om att skapa en ökad medvetenhet om elever med särskild begåvning och om hur skolan kan öka kunskapen om att identifiera elever och anpassa undervisningen för särskilt begåvade elever. Det handlar även om att skapa en attitydförändring för att komma bort från en vanlig missuppfattning om att särskilt begåvade elever klarar sig bra utan anpassningar. Skolverket (2024) menar att bemötande, bekräftelse och stöd från skollära och all personal, samt en undervisning anpassad utifrån elevers olika förutsättningar och behov, är oerhört viktiga och att all personal därför behöver kompetensutveckling om särskilt begåvade barn och elever.

Samverkan – ett stöd för att identifiera barn och elever med särskild begåvning

Var uppmärksam på, dra nytta av och gå vidare med information som ges om elev vid:

- Samtal med elev
- Samtal med vårdnadshavare
- Iakttagelser av personal
- Övergångar
- Vid återgivning efter psykologutredning (BUP, HAB, skolpsykolog), t.ex. när en elevs WISC-profil visar på mycket starka resultat inom vissa indexområden, t.ex. Fluid eller Visuospacial förmåga. Arbeta vidare med kunskapskartläggning och planering av vilka insatser eleven är i behov av.
- Screening/kartläggning

Samverkan – ett stöd för att möta barns och elevers behov

- BHT/EHT - Införliva särskild begåvning som ett stödbehov bland andra i elevhälsoarbetet.
- I arbetslag/ämneslag/EHM: Sträva efter att *särskild begåvning* är ett stående inslag i agendan. Diskutera och utveckla kunskaper om *särskild begåvning* genom att låta samtalet utgå från t.ex. följande frågeställningar:
 - Vet vi vilka elever som har särskild begåvning? Hur?
 - Vilka rutiner har vi använt för att kunna uppmärksamma och möta särskilt begåvade elever?
 - I vilka klasser finns eleverna?
 - Hur kan vi samarbeta om undervisningen för dem?
 - Hur behöver vi utveckla undervisningen för att tillgodose varje elevs utveckling?
 - Hur kan vi organisera för att dessa elever får träffas och arbeta med utmaningar, berikning tillsammans?
 - Hur kan uppgifter utformas för att bli berikande?
- Arbetslag/ämneslag kan hjälpas åt att ämnesvis skapa en bank med utmanande frågor/uppgifter (Sims, 2021).
- Utse en kontaktperson för särskild begåvning per skolenhet.
- Samverkan inom och mellan skolor genom arbete med berikningsgrupper.
- Samverkan mellan skolor och över stadiegränser. T.ex. möjliggöra för en lärare i åk 4-6 att samarbeta med en lärare på högstadiet/gymnasiet eller lärare i åk 7-9 att samarbeta med en lärare på gymnasiet/spetsutbildningen.

Handlingsplan – en sammanfattning

Det är inte möjligt att ange, i olika steg, hur undervisning och lärande för särskilt begåvade elever ska utformas. Det handlar istället om att inhämta kunskaper, kartlägga, samverka, samtala med elev och vårdnadshavare för att på så sätt samla så mycket information som möjligt. Därigenom skapas nödvändiga underlag för beslut om en handlingsplan för den enskilda eleven.

Gynnsamma insatser som främjar utveckling och lärande för särskilt begåvade elever sammanfattas på följande sätt av Kreger Silverman (2016) och Skolverket (2024):

- Kartläggning
- Identifiera behov av särskilt stöd
- Upprätta en individuell undervisningsplan (IUP)
- Se över tillgången till mer avancerade resurser såsom coach och nätverk
- Differentiera undervisningen i klassen genom att ge den särskilt begåvade eleven möjlighet att fördjupa sig inom ett ämne (berikning)
- Differentiera undervisningen i klassen genom att möjliggöra variation i arbetssätt och tempo (variation och acceleration)
- Skapa möjligheter för eleven att lära i sin egen takt
- Erbjud ett mer komprimerat undervisningsmaterial
- Erbjud uppgifter på högre abstraktionsnivå
- Möjliggör självständigt arbete
- Ge mindre tid för grunderna i ett ämne, om dessa redan är befästa, och mer tid till fördjupning
- Möjliggör ett fråge- och problembaserat lärande
- Öka samverkan mellan lärare, BHT/EHT och vårdnadshavare, vid behov kan även andra samverkansparter som exempelvis studie- och yrkesvägledare involveras

Referenser

Brainchild (2016). <https://brainchild2016.wordpress.com/2016/03/25/forelasare-maria-bivesjo/>

Davis, J. L. (2014). Families and Gifted Learners: Developing Talent and Advocating for their Own. I *Advances in Special Education* (Vol. 26, s. 223–237). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S0270-4013\(2014\)0000026011](https://doi.org/10.1108/S0270-4013(2014)0000026011)

Ekesryd Nordström, M. (2024). *Särskild begåvning i en förskola och skola för alla*. Föreläsning 22 februari 2024, Vetenskapslunch Umeå universitet.

Kreger Silverman, L. (2016). *Särskilt begåvade barn*. Natur & Kultur.

Lie, B. (2017). *Särbegåvade barn – i förskoleålder*. Studentlitteratur.

Liljedahl, M (2017). *Särskilt begåvade elever –pedagogens utmaning och möjlighet*. Gothia Kompetens.

Liljedahl, M. (2018). *Särskilt begåvade barn - förskolans utmaning och möjlighet*. Gothia Kompetens.

Liljedahl, M. (2022). *Pedagogiskt ABC för särskilt begåvade elever*. Gothia Kompetens.

Persson, R. S. (1997). *Annorlunda land - Särbegåvnings psykologi*. Almqvist & Wiksell.

Persson, R. S. (2010). Experiences of intellectually gifted students in an egalitarian and inclusive educational system: A survey study. *Journal for the Education of the Gifted*, 33(4), s. 536-569.

Renzulli, J. S. (2005). The three-ring conception of giftedness: a developmental model for promoting creative productivity. I R.J. Sternberg & J.E. Davidson (red.), *Conceptions of giftedness*, s. 246-279. Cambridge University Press.

SFS 2010:800 *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Sims, C. (2021). *Särskild begåvning i praktik och forskning*. Studentlitteratur.

Skolinspektionen. (2022). *Stimulerande undervisning för elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling*. Stockholm.

Nedladdad från: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2022/stimulerande-undervisning/stimulerande-undervisning-slutrapport.pdf>

Skolverket (2024). *Läroplan för förskolan (Lpfö18)*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan>

Skolverket (2024). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22)*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

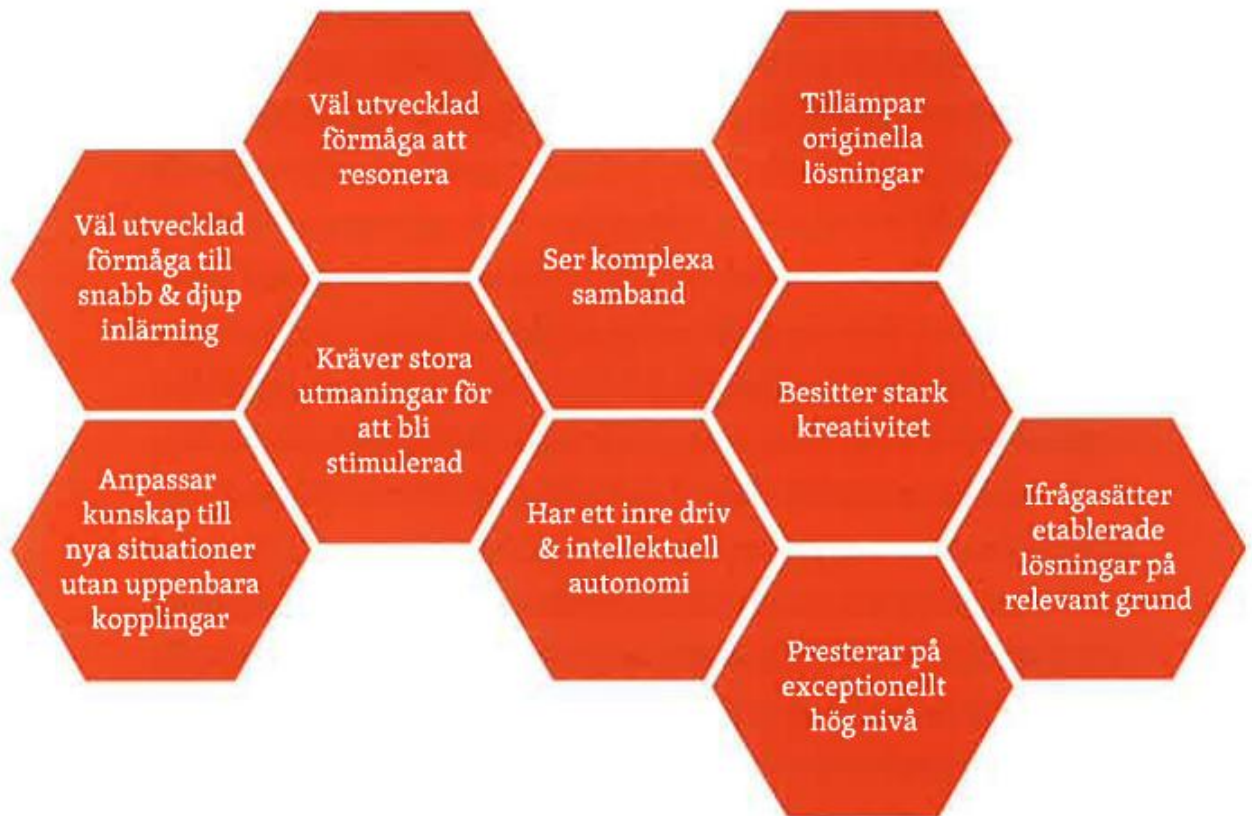
Skolverket (2024). *Gymnasieskolan (Gy11)*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Skolverket. (2024). <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-begavade-elever>

Tomlinson, C. A. (2016). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. Pearson Education.

Bilaga 1

FIGUR 1.1 Särskild begåvning som ett klusterbegrepp (Sims 2020).

Bilaga 2

Inspiration för arbetet med att differentiera undervisningen (Sims, 2021).

Frågor och uppgifter som uppmuntrar elever att analysera kan inledas med:

- Undersök hur ...förhåller sig till varandra
- Förklara vad som menas med...
- Rangordna...
- Sök efter likheter och skillnader mellan...
- Relatera...till...
- På hur många olika sätt...

Frågor och uppgifter som uppmuntrar elever att utvärdera kan inledas med:

- Vilka är fördelarna och nackdelarna med...
- Vilket blir resultatet under förutsättning att...
- Övertyga...
- Jämför... med...
- Utveckla kriterier för...

Frågor och uppgifter som uppmuntrar elever att skapa kan inledas med:

- Skriv en/ett...
- Organisera en...
- Utveckla en/ett...
- Designa...
- Gör en plan för... (Ex med elev som gjorde en fullständig resplan för tågloff gnm Europa inkl. budget)
- Gör en ovanlig...